

ПОЗАНАВЧАЛЬНІ ЗАСОБИ УПРАВЛІННЯ (ВПЛИВУ) НА ПРОЦЕС ЦІННІСНОГО ДИСКУРСУ СТУДЕНТІВ

Влада Білогур
Дніпропетровськ

Аналізуються позанавчальні можливості впливу на процес формування та розвитку ціннісних орієнтацій сучасного студентства; залучення студентства до діяльності, пов'язаної з утвердженням національної культури, мови, духовних цінностей, мистецтва, до реформування політичного, економічного, соціального життя; напрямки та технології цього процесу.

Ключові слова: людина, студенти, освіта, культура, виховання.

Поаудиторна робота студентів – це процес, в якому домінує елемент самоорганізації [1]. Вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються. Нагальне завдання переорієнтації освітнього процесу на розвиток творчих потенцій та соціальної активності особистості постало і в нашій країні [2].

Процес освіти для студента в нинішніх умовах – це причетність його до всього сутнісного, що є в суспільстві, а діяльність освітніх закладів має бути інтегрованою з діяльністю інших суспільних інституцій в цьому напрямку. Ідеться про найширше залучення студентства до діяльності, пов'язаної з утвердженням національної культури, мови, духовних цінностей, мистецтва; залучення до реформування політичного, економічного, соціального життя.

Сучасне студентство – це окрема спільнота, яка, звичайно, репрезентує соціально-психологічні настрої суспільства загалом, але має поряд з цим свої специфічні особливості. Вони полягають, насамперед, у тому, що студентство – це найменш консервативний і найменш традиційний за своїми цінностями і ціннісними орієнтаціями соціальний прошарок суспільства. Це – «маса», яка знаходиться в стані постійного бродіння.

В Україні гострота такого стану речей зумовлена й тим, що в процесі деідеологізації було втрачене не тільки адекватне управління суспільством, але й студентством: у вищій школі був цілковито зруйнований апарат виховної роботи. Ми не розуміли, що відсутність будь-якої ідеології, штучна деідеологізація суспільства – це є також ідеологія, але не найкраща.

Єднання та ефективний вплив на формування світоглядної культури студентства з боку зазначених чинників можливі за умов міцного зв'язку ВНЗ із суспільством. Але йдеться не про відмежування вищої школи від суспільства, а про певні перепони щодо руйнівного впливу сьогоденного псевдоринку на свідомість студента, які вона повинна поставити у виховній роботі. На цьому шляху дуже важливим є відновлення й широкий розвиток *вузівської науки* – із заохоченням та залученням до наукових досліджень великої маси студентів: адже вузівська наука є найдешевшою (майже дармова робоча сила – студенти) та дуже ефективною у пошукових дослідженнях. Ідеться про науковий та економічний аспекти. Щодо виховання – досвід доводить, що наукова робота не тільки підвищує творчий потенціал студентів, але й створює особливу робочу атмосферу у ВНЗ, є ефективним виховним фактором.

Усе зазначене зумовлює хаотичність у визначенні перспектив розвитку інформаційного забезпечення, а в кінцевому результаті – відставання у сфері здійснення соціальної роботи у ВНЗ від світових досягнень. Тому в регіонах виникає багато ініціатив з метою покращання соціальної роботи зі студентами і з викладачами. Хоча вони не завжди підкріплені методологічно і фінансово. Дійсно, можливо, необхідно на новій основі відновити традиції шефства над закладами вищої освіти; організувати громадський рух на підтримку освіти. Для цього місцеві засоби масової інформації повинні висвітлювати все, що відбувається у вищій освіті якомога ширше, щоб створити таку атмосферу, яка стимулювала б спонсорство та меценатство.

Необхідно і далі реформувати нормативно-правову базу вищої школи, розробляти процедуру освітнього замовлення, порядок організації комерційної діяльності з наданням

ВНЗ змоги отримувати кошти від додаткових послуг (від навчання в різних секціях та на курсах – до організації закладів відпочинку, транспортних послуг і т. д.).

Актуальною залишається проблема *працевлаштування випускників ВНЗ*, особливо на регіональному рівні. До цього повинен підійти впритул муніципальний політик, якого мають хвилювати потреби в професіях, продиктовані локальними факторами: міграцією, ринком, структурою зайнятості тощо. Життя вимагає створення служби діагностики і прогнозування соціально-економічної ситуації в певному регіоні, яка повинна впливати на освітню політику. Отже, очевидною стає потреба єднання суспільних, державних та муніципальних форм управління в системі вищої освіти. Нагальним питанням є розробка регіональних соціально значущих програм і проектів з метою залучення місцевих співтовариств у процес регіоналізації вищої освіти.

Дуже важливою для ВНЗ є *профорієнтаційна робота з підприємствами, фірмами, організаціями, службами зайнятості (комерційними й державними)* з метою постійного аналізу ринку праці щодо професій, які отримують студенти даного ВНЗ, а також взаємодія з іншими вищими навчальними закладами. Необхідним є надання юридичної та психолого-педагогічної допомоги студентам (організація у ВНЗ приймальних для консультацій студентів із цих питань). Для полегшення здійснення таких заходів доцільним є створення бази даних щодо особистісних та професійних здобутків студентів, оцінки їхніх потенційних можливостей, а також реальних здібностей з метою оптимізації вирішення проблеми розподілу випускників ВНЗ. Можливо, ефективним в цьому контексті було б проведення рейтингу досягнень студентів. Треба забезпечити економічне обґрунтування та правовий захист різнобічної діяльності студентства.

Справжня зацікавленість в адекватних психологічних, фізичних, інтелектуальних та інших необхідних якостях студента може виникнути лише тоді, коли є реальна відповідальність за результати освітньої та ефективної соціальної роботи, коли ВНЗ зацікавлений не тільки підготувати, але й «продати» нового спеціаліста роботодавцю.

Однією зі складових *соціальної роботи є різноспрямовані соціологічні і соціопсихологічні дослідження у ВНЗ*, метою яких має бути саме якомога повніша інформація про соціальні, професійні та соціально-психологічні характеристики студентів, а також дослідження якісно-кількісних показників соціальних характеристик студентів; проведення порівняльного аналізу зазначених характеристик щодо соціально-демографічних груп (стать, вік, соціальний стан батьків); складання порівняльних характеристик студентів для регіональних філій та представництв державних і бізнесових структур; з'ясування структури чинників, які впливають на соціальне самовідчуття та ціннісні орієнтації студентів; обґрунтування рекомендацій щодо застосування досліджених характеристик студентів у навчально-педагогічному процесі та інформаційно-роз'яснювальній роботі.

У процесі такого системного аналізу студент як суб'єкт і об'єкт навчально-виховного процесу може розглядатися у трьох аспектах: а) як носій соціальних, професійних та соціально-психологічних якостей; б) як системний елемент, що розвивається і який треба аналізувати у ретроспективному, актуальному та перспективному горизонті; в) як елемент управління з боку адміністрації, професорсько-викладацького складу та соціальних працівників. У центрі такого аналізу має бути поставлена особистість студента з її соціально-психологічними та професійними якостями, що розвиваються у навчально-виховному процесі.

При вивченні проблем організації соціальної роботи важливо досліджувати *плани студентів щодо подальшого навчання чи працевлаштування*. Адже більшість університетських студентів прагне продовжити свою освіту: вступити до магістратури, аспірантури чи отримати другу вищу освіту. Природно, дехто з них хотів би знайти роботу з високою заробітною платнею, а дехто – навіть виїхати працювати за кордон.

Продовжити своє навчання студенти прагнуть не тільки для того, щоб продовжити «веселе студентське життя». Більшість з них, мабуть, усе-таки прагнуть поглибити свої знання та оволодіти навичками самостійного наукового дослідження.

Характер бажаної післявузівської діяльності безпосередньо залежить від рівня уявлень студента щодо обраної ним професії. І для цього є широкі можливості, що світоглядно оформляються сьогодні як *ідеологема «навчання протягом життя»*. На цьому потужно наполягає знання економика, що притаманна суспільству знань [3].

Проблема безробіття все досить гостро стоїть в нашій країні. Не чужою є вона й для студентства. І треба зазначити, що ті студенти, які працюють, більшою мірою впевнені в тому, що зможуть знайти роботу, чим ті, хто не працює, а тільки навчається. Отже, поєднання навчання з роботою є, мабуть, важливим чинником при працевлаштуванні.

У контексті здійснення соціальної роботи у ВНЗ повинні бути створені певні структури (можливо, із залученням студентів, кураторів), які б більш ґрунтовно досліджували соціально-побутові умови життя студентів, стан їхнього здоров'я, результати навчання тощо. Необхідно надати допомогу органам студентського самоврядування, творчим групам, радам і т.ін. в організації змістовного дозвілля студентів, залученні їх до різноманітних видів діяльності згідно з особистими інтересами та соціальними запитами.

Соціальна робота повинна поєднуватись з конкретними формами виховної роботи, які, з одного боку, подобаються студентам, бо враховують їхні інтереси, пізнавальні та емоційні запити, а з іншого – мають характер творчо-розвивальних видів діяльності. Прикладом такого поєднання можуть бути ігри: ділові, пізнавальні, змагальні, сюжетно-рольові, творчі – на зразок Клубу веселих та кмітливих (КВК), пізнавальної гри «Що? Де? Коли?», соціально-політичних рингів, тематичних вечорів відпочинку, конкурсно-розважальних програм («Студентська красуня року», «Свято закоханих – День св. Валентина», «Першоквітневі усмішки»), а також інформаційно-тематичних свят – як «День факультету», «Посвячення в студенти», «Бенефіс випускників» тощо. Це можуть бути інтелектуальні аукціони, молодіжні студії-столи (філософський, політичний), фестивалі.

Активна участь у соціально значущих формах позааудиторної роботи допомагає студентам удосконалити професійну спрямованість мислення. Наприклад, при підготовці виховного заходу дискусійного або проблемного характеру вони напрацьовують такі необхідні якості, як пошук необхідної інформації, її аналіз та синтез, конструювання змістів, конкретизація структури заходу та планування діяльності всіх залучених до нього студентів. Отже, студент безпосередньо реалізує свої соціальні ролі та функції управління (аналізу, планування, організації, корекції, контролю). Застосування різних за змістом і формою типів соціальної роботи у ВНЗ, за умов наявності та дотримання всіх вимог, сприяє прищепленню у студентів уміння розуміти людей, співчувати їм, прогнозувати їхню поведінку, а також визначити свою власну позицію. У модельованих ситуаціях студенти засвоюють технології спілкування, вчать враховувати в роботі інтереси й запити інших людей. При організації певних форм роботи із студентством соціальний працівник повинен робити наголос на створенні таких соціально-психологічних умов, за яких розширюється загальний кругозір студента, виявляються його позитивні моральні якості, самостійність, відповідальність та ініціатива.

Студент повинен набути соціальної мобільності, впевненості в собі, розвиненої мотиваційно-ціннісної сфери свого «я».

Важливим критерієм ефективного здійснення соціальної роботи у ВНЗ є *створення умов для реалізації студента як члена певного соціуму*. Мова йде про демократизацію вузівського життя, про сприяння діяльності органів самоврядування на всіх рівнях – від групи до ВНЗ в цілому, а також створення ефективної системи добору, підготовки та просування студентів-лідерів у різних сферах діяльності.

Соціальна робота у сучасному ВНЗ спрямована на набуття кожним студентом загальних, ключових, базових, фундаментальних умінь і навичок. Якщо ознайомитися з працями науковців розвинених країн, то можна зустріти більш зручні і перспективні для подальшого використання варіанти визначень тих компетентностей, які повинні забезпечити молодому поколінню система вищої освіти й соціальна робота у ВНЗ. Прикладом продуктивного визначення таких компетентностей громадянина розвиненої демократичної країни близького майбутнього є концепція польського професора П. Штомпки. Спираючись на аналіз зарубіжних публікацій, він залучає до наукового обігу інтегральне поняття «цивілізаційна компетентність» для позначення набутого обсягу знань, умінь та навичок, які отримує студент у ВНЗ та поза ним, певною мірою завдячуючи соціальній роботі в освітньому закладі.

Називаючи зазначені компетентності «культурами», польський професор виділяє вісім таких «культур». По-перше, ринкова культура, що передбачає і підприємливість, і

відповідальність, і дисципліну – відповідальність за якісно виконану роботу. По-друге, правова культура, що включає як знання законів, так і беззастережне їх виконання, а також повагу до свободи особи та рівності громадян в їхніх правах. По-третє, демократична культура, яка вимагає від особи громадської активності, поваги до рішень більшості, піклування про суспільні справи. Ідеться й про культуру спілкування, що передбачає доброзичливість, толерантність, уміння цивілізовано обстоювати свої погляди. Молоді люди повинні набути й організаційної культури: здатності раціонального адміністрування та менеджменту. Окрім того, потрібна технологічна культура – ефективне опанування технічними засобами та коректна взаємодія з техносферою. Необхідною є й екологічна культура, це і обізнаність щодо законів існування природного довкілля, і адекватна діяльність, що передбачає бережливе ставлення до біосфери. І, нарешті, – культура побуту, культура щоденного життя, що передбачає як культуру у взаєминах з оточуючими, так і культуру самого оточення. Мова йде про етичні та естетичні чинники діяльності та в цілому життя особи.

Якщо сім'я, початкова й середня школа здійснюють функцію первинного формування особистості, то у ВНЗ ця особистість формується в цілому, спрямовується і постійно вдосконалюється, виховується і вчиться працювати і жити в суспільстві, враховуючи інтереси інших людей. Цьому значною мірою сприяє ефективна соціальна робота у ВНЗ.

Важливим аспектом такої роботи є сприяння розвитку фізичного здоров'я та фізичної культури студентів.

Будь-яка державно визначена спільнота людей має освітній простір за частину своєї культури. Освітня й соціальна робота у вищому закладі, що єднає студентів у соціально-професійну групу, покликана зберегти й розвинути в просторі й часі культуру держави. Вища освіта й культура повинні зробити студента універсальною особистістю: це допоможе йому вижити в суперечливому світі, вибрати необхідні світоглядні інтенції у взаємодії з іншими людьми та іншими народами, що сприятиме перетворенню українців на націю, яка осягне своє історичне призначення та місце серед цивілізованих народів.

Досить важливим інститутом соціалізації у вищій школі є *академічна студентська група*, яка розглядається як цілісна система зі своєю структурою, зв'язками і водночас як частина більш широкої спільноти. Сила соціалізуючого впливу студентської групи визначається низкою факторів, які залежать як від характеристики групи, так і від якостей особистості, котра в неї включена. З метою вивчення соціалізуючого впливу академічної групи на студента було визначено показники, які характеризують соціально значущу сутність академічної групи: *організаційна єдність* (взаємодопомога, узгодженість дій, прагнення до співпраці), *психологічна єдність* (загальний настрій, тонова палітра групи, що створює відчуття особистої значущості та захищеності) та *моральна спрямованість групи* (моральні цінності, прийняті в групі, групові інтереси, погляди, мотиви діяльності). Це дозволило стверджувати, що мала група як соціально-педагогічне мікросередовище:

1) може визнаватись чи не визнаватись особистістю як референтна група;

2) чим більш об'єднана, чим більш довірливі міжособистісні стосунки у ній, тим її вплив є істотнішим, вона буде сприяти розвитку індивідуальності, самореалізації своїх членів;

3) її роль у соціалізації залежить як від її місця і ролі в соціально-педагогічній системі в цілому, так і від характеру наявних внутрішніх суспільних відносин.

Спостереження за діяльністю студентів, їх соціальним становленням та впливом педагогічних чинників на цей процес потребувало розробки критеріїв, що дозволяло виявити рівень сформованості соціальної особистості: *особистісний* (прояв соціальної активності, емпатії, гуманістичної спрямованості), *змістовий* (прояв знання сутності й особливостей соціально значущої діяльності, основних бар'єрів у цій діяльності і вміння їх усувати, виконувати самоаналіз), *операційний* (застосування умінь орієнтації на соціально значущі цінності, умінь управляти процесом самоствердження і самореалізації, умінь спостерігати, аналізувати й корегувати поведінку). Дані критерії лягли в основу перевірки результатів наших методик.

Завданням даного етапу експерименту було виявлення *педагогічних шляхів* соціального становлення студентської молоді. Вважаємо за доцільне виокремити основні:

1) оволодіння педагогами природою, структурою і механізмами особистісного розвитку студентства; 2) оволодіння процедурою і технологією соціального виховання студентів у позанавчальний час, формуючи водночас у них позицію соціальної особистості, розвиваючи соціальні потреби і цінності.

У ході дослідження з'ясовано, що досить ефективним у виховній роботі з групою з погляду підготовки до соціально значущої діяльності і розвитку соціально значущих якостей є *рольові і ділові ігри*.

Окрім того, ефективність соціально-виховного впливу можна посилювати, якщо аналіз соціально-педагогічних ситуацій супроводжувати відеокоментарем. Перегляд і обговорення відеозапису дають змогу студентам отримати обернений зв'язок про свою поведінку, способи їх реагування на ситуацію, нюанси прояву характеру, соціальної позиції, а також дозволяють повністю зосередитись на аналізі власної поведінки і характері взаємодії з іншими людьми.

Паралельно куратори використовували запропоновані автором різні типи ситуацій, близькі до професійної діяльності: 1) ситуації-ілюстрації (вміщують приклади з практичної діяльності майбутніх менеджерів, економістів, юристів); 2) ситуації-оцінки (опис ситуації професійної діяльності і можливі шляхи її вирішення); 3) ситуації-вправи (конкретні епізоди соціально-виховної діяльності подані так, щоб рішення потребувало стандартних дій); 4) ситуації-проблеми (необхідність аналізу конкретних соціально-педагогічних обставин для окреслення чіткості формулювання проблеми і прийняття правильного рішення). Вони служать основою для прояву як особистісних, так і соціально значущих якостей студента, сприяють формуванню соціально значущих установок у сфері професійної діяльності.

Відповідно до описаної структури соціалізації студента, змісту і технології розвитку даний процес передбачав засвоєння і поглиблення чотирьох основних компонентів регуляції соціального становлення: *когнітивного, емоційного, поведінкового й особистісного*. Когнітивним компонентом є система засвоєних студентами соціальних, моральних знань, понять, норм, оцінок; *емоційний* компонент відображає переживання і співчуття близьким людям, навички емпатії; *поведінковим* є система соціальних прийомів пізнавальної діяльності; *особистісний* компонент передбачає вироблення й вдосконалення основних соціально й особистісно значущих якостей студента.

Наразі студентська молодь, як будь-який носій розуму і учасник навчально-виховного процесу у системі вищої школи, поставлена у такі умови, що постійно повинна приймати управлінські рішення і тому потребує певних здібностей, що обумовлюють цей ціннісно-мотиваційний вибір і дію. Тому далеко не випадково те, що національні студентські спілки Європи активно залучаються до управління справами освіти.

На зустрічі міністрів у Празі схвалено ініціативу європейських студентів щодо участі їх у структурній реформі як «компетентних, активних і творчих партнерів». У гетеборзькій декларації студентів від 25 березня 2001 року проголошено, що «участь студентів у Болонському процесі є одним із ключових кроків до постійного та більш упорядкованого залучення студентів у всі структури, що створюються на громадському рівні» [4, 26]. Сьогодні органи студентського самоврядування є у центрі уваги Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, а також уряду України. Про це свідчить низка заходів на вищому рівні, що пройшли в Україні протягом листопада-грудня 2009 року.

Першим національним нормативно-правовим актом, що передбачив право створювати органи студентського самоврядування у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) був Закон України «Про освіту» від 23 березня 1991 року, який визнавав громадське самоврядування, у тому числі і студентське.

У 1996 році було прийнято Положення про державний вищий заклад освіти (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року), яким визначено мету, завдання, структуру органів студентського самоврядування.

Незважаючи на те, що згодом з'явилося досить прогресивне Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах, затверджене Міністерством освіти і науки України від 3 квітня 2001 року, Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року відображає ті ж норми, які у 1996 році були передбачені у Положенні про державний вищий навчальний заклад. Якщо говорити про законодавче регулювання, то сьогодні – це лише стаття 38 Закону України «Про вищу освіту» та стаття 37, що визначає

необхідність затвердження положення про студентське самоврядування вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу.

Регулювання студентського самоврядування вищого навчального закладу може визначатися його Статутом. Однак відсутність такого регулювання не є аргументом відносно того, що у цьому закладі не може бути створене студентське самоврядування, оскільки Закон України має вищу юридичну силу і передбачає право на студентське самоврядування.

Студентське самоврядування у ВНЗ діє на основі Положення про студентське самоврядування, яке згідно Закону України «Про вищу освіту» ухвалюється вищим органом студентського самоврядування – загальними зборами студентів (конференцією) студентів ВНЗ. Після його ухвалення студентами, воно затверджується вищим колегіальним органом громадського самоврядування ВНЗ.

В умовах недостатнього законодавчого регулювання студентського самоврядування ініціативні групи повинні значну увагу приділяти розробці Положення про студентське самоврядування, оскільки законодавство визначає лише завдання і загальну структуру його органів, але оминає питання повноважень, механізмів взаємовпливу студентського самоврядування і адміністрації, врахування думки студентів, процедури формування і функціонування.

За умови передбачення їх у Положенні про студентське самоврядування органи *студентського самоврядування*, незважаючи на відсутність законодавчого регулювання, не порушуючи законодавства, можуть мати реальні повноваження і гарантії діяльності. Органами студентського самоврядування можуть прийматися інші акти, обов'язкові для них, – регламенти зборів (конференцій), положення про комісії, комітети, виконавчі органи та інші.

У типовому положенні, затвердженому Міністерством освіти і науки України, наведено таке визначення: «Студентське самоврядування у ВНЗ – це самостійна громадська діяльність студентів з реалізації функцій управління ВНЗ, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями) і здійснюється студентами відповідно з метою і завданнями, які стоять перед студентськими колективами».

Всеукраїнська студентська рада (ВСР) – добровільне об'єднання органів студентського самоврядування ВНЗ України, консультативно-дорадчий орган Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Основним завданням Всеукраїнської студентської ради є захист прав та інтересів студентства шляхом налагодження постійного діалогу представників студентського самоврядування з органами державної влади.

Разом з тим організатори освіти визнають, що студенти мають бути повноцінними учасниками навчального процесу. Якість викладання окремих дисциплін можна оцінювати шляхом анонімного анкетування студентів з внесенням своїх побажань щодо організації і змісту навчального процесу з метою його вдосконалення. Таке опитування необхідно проводити систематично, отримані дані узагальнювати й доводити до відома кафедр. У такий спосіб буде забезпечений зворотній зв'язок між суб'єктами й об'єктами освітнього процесу.

Проте, слід зазначити, що студентське самоврядування буде ефективним лише тоді, коли студенти мають право обирати як студентську колегію, так і старост груп, курсів, висловлювати думки щодо всіх форм організації навчального процесу та системи виховної роботи. На думку самих студентів, студентське самоврядування знімає непорозуміння між адміністративним баченням, вимогами ВНЗ та рівнем можливостей самих студентів, сприяє об'єднанню творчих зусиль керівництва і студентів [5, 122]. Студентське самоврядування у вищих навчальних закладах Заходу розглядається як механізм побудови моделі університетської освіти загалом і як спосіб утвердження демократичних принципів майбутньої еліти.

Значну увагу питанням студентського самоврядування приділено у доповідях Президента України на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України «Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадянського суспільства та основа інноваційного розвитку» (березень 2005 р., м. Київ) та доповіді на Всеукраїнському форумі «Турбота про вчителя – надія на майбутнє» (травень, м. Полтава).

Президент наголосив на необхідності широкого залучення до управління навчальними закладами студентської молоді. Водночас він поставив завдання сміливо позбуватися у цій роботі формалізму та адміністрування.

У виступах міністрів освіти і науки України, що постійно змінюють один одного на чолі національної галузі, робиться наголос на тому, що важливе місце повинні зайняти питання матеріальної підтримки студентської молоді, нових підходів до формування стипендіальних фондів, залучення студентів до управління вищими навчальними закладами. Особливо наголошувалося, що без вирішення проблем студентського самоврядування не можна вибудувати європейську якість освіти, готувати конкурентоспроможних фахівців.

Таким чином, студентське самоврядування є важливим фактором удосконалення навчально-виховного процесу, спрямованим на якісне навчання, виховання духовності і культури студентів, зростання у студентської молоді організаційної свідомості, соціальної активності, ініціативи та відповідальності за доручену справу, гармонійного розвитку особистості, оволодіння навичками організатора, керівника, що будуть необхідні в майбутній професійній діяльності. Цінність його полягає у тому, що участь юнаків і дівчат у прийнятті реальних управлінських рішень, у яких максимально виявляються і реалізуються їхні творчі здібності, формуються належні моральні якості, підвищується активність та відповідальність кожного за результати своєї праці. Адже «виховання людини можна розглядати як управління становленням або зміною її ціннісних орієнтацій» [6, 136].

Література:

1. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

2. Панченко Л. Формування ціннісних орієнтацій молоді в період системної трансформації українського суспільства : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / Л. Панченко. – К., 2003. – С. 133-155.

3. Квієк М. Університет і держава : вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк; пер.з англ. Т. Цимбала. – К. : Таксон, 2009. – С. 319-371.

4. Воронкова В. Г. Проблеми основних реформ Болонського процесу / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя, 2005. – Вип. № 23. – С. 25-32.

5. Овчаренко І. А. Формування особистості / І. А. Овчаренко // Проблеми інтеграції науково-освітнього потенціалу в державотворчому процесі. – Тернопіль – Севастополь – Івано-Франківськ, 2001. – С. 116-124.

6. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою / В. В. Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с.

Анализируются внеучебные возможности влияния на процесс формирования и развития ценностных ориентаций современного студенчества, привлечение студентов к деятельности, связанной с утверждением национальной культуры, языка, духовных ценностей, искусства, к реформированию политической, экономической, социальной жизни; направления и технологии этого процесса.

Ключевые слова: человек, студенты, образование, культура, воспитание.